

Зборник радова
РЕПУБЛИКА СРПСКА –
ПОЛОЖАЈ, ИСТОРИЈА,
ИДЕНТИТЕТ

Стручни рад

УДК 069.02:005(497.6
Вања Лука)“2010/2022“

DOI 10.7251/
RCIRZ2201181P

Запримљено: 23.11.2022.
Одобрено: 28.11.2022.

ПРЕГЛЕД РАДА ЈУ МУЗЕЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ БАЊА ЛУКА (2010-2022)

Доц. др Ивана Панџић^{1*}

Филозофски факултет
Универзитет у Бањој Луци

Сажетак: Музеј Републике Српске посљедњу деценију фокус је ставио на осмишљавање и реализацију догађаја који подстичу интересовање публике и привлаче пажњу нове публике кориштењем савремених медија, што се показало као успешна пракса. Међутим успех у раду није довољно само постићи, потребно га је и одржати, а Музеј Републике Српске, као централна и матична музејска институција Републике Српске у потпуности оправдава наведени статус.

Дана 26. септембра 2020. године обиљежили смо 90 година постојања. С обзиром на то да је поводом обиљежавања 80 година Музеја објављена монографија *Од Музеја Врбаске бановине до Музеја Републике Српске (1930–2010)*, којом је обухваћен историјат Музеја и рад од његовог оснивања до 2010. године, у овом раду осврнућемо се на период рада од 2010. до 2022. године.

Кључне ријечи: Музеј Републике Српске, преглед активности, музеологија.

^{1*}ivana.pandzic@ff.unibl.org

Музеји, институције које прикупљају, чувају, презентују и публикују културно наслеђе, у свијету који се мијења из дана у дан, имају задатак да сталност прошлости прилагоде изазовима будућности. Нове тежње, перспективе и инспирације треба да се прилагоде традиционалним основама музејске дјелатности, те да буду подједнако разумљиве и старијим и млађим генерацијама, да буду додирне тачке различитих дисциплина које ће креирати нове дискурсе будућег друштва.

Музеј Републике Српске основан је 26. септембра 1930. године под називом Музеј Врбаске бановине са првим управником Спиридоном Шпиром Боцарићем, академским сликаром из Будве. Музеј је неколико пута мијењао назив и простор, да би се 1981. године под називом (од 1967. године) Музеј Босанске крајине смјестио у простору Дома радничке солидарности гдје се и данас налази. Одлуком Владе Републике Српске, 14. новембра 1992. године, преименован је у Музеј Републике Српске и проглашен централном установом заштите покретних културних добара Републике Српске. Данас је Музеј јавна установа са седам организационих јединица: Одјељење за материјалну културу у чијем саставу су одсјеци за археологију, историју, етнологију и етномузикологију, историју умјетности и природњачки одсјек, затим Одјељење за нематеријалну културу, Одјељење за документацију и дигитализацију, као и Одјељење за конзервацију и рестаурацију. Ту су и Одјељење за образовно-педагошки рад, Одјељење за библиотечку и издавачку дјелатност и Одјељење за заједничке послове.

Укупан број запослених је 52, које чине директор (1), 16 кустоса, 4 конзерватора, 2 препаратора, 5 документариста, 3 радника педагошке службе, 4 библиотекара те 18 радника у службама заједничких послова и обезбјеђења.

Како би се најбоље приказао рад Музеја РС посљедњих 12 година, говорићемо о активностима сваког одјељења, а затим о заједничким активностима на нивоу Музеја.

Одсјек за археологију

Одсјек за археологију подијељен је на четири одјељења (реферата) према периодима: камено доба, метално доба, антика и средњи вијек, а који онда у својим оквирима имају по неколицину различитих збирки. Рад одсјека свакако је најлакше презентовати кроз главне активности, а то су теренска истраживања и излагачка дјелатност.

Теренска истраживања

Како је примарни задатак музеја и кустоса сакупљање грађе, у овој области најактивнији су прије свега археолози. Њихово одјељење реализовало је неколико значајних међународних пројеката попут „Палеолит сјеверне Босне (2006–2012)“ и „Ископавања пећине Растуше (2010–2012)“ у сарадњи са Универзитетом из Кембриџа (Велика Британија), али и IRC пројекат под називом „Пренос иновација: поређење и моделовање почетка пољопривреде и пратећих технологија у Европи“ (ЕУРОФАРМ) са главним фокусом истраживања ширења неолитизације у нашем дијелу Европе, реализован у сарадњи са Универзитетским колеџом Лондона (Велика Британија) у периоду од 2013. до 2017. године. Руководилац наведених међународних пројеката била је тада мр Ивана Панџић. На локалном нивоу ту су пројекти систематских археолошких истраживања на локалитету Призрен код Мркоњић Града (надлежни, виши кустос археолог, Горан Симоновић) и истраживања на локалитету Кастел у Бањој Луци (надлежна, музејски савјетник археолог, др Ивана Панџић). Пројекат истраживања на локалитету Призрен започет је 2011. године и још увијек је у току. Овај локалитет, до недавно готово непознате историје, први пут поменут је у путопису из 1530. године и заслужује да му се посвети пажња, поготово због могућности да је његова старија фаза православни монашки скит или властелински двор. С друге стране, на локалитету Кастел у Бањој Луци, на локацији Двориште II, унутар бедема, због све већег броја комуналних радова и саме експлоатације тврђаве у комерцијалне сврхе, од 2018. године указала се потреба за заштитним ископавањима, која су затим прерасла у ревизиона истраживања. До сада је урађено геофизичко снимање 10.000 м² локалитета, а настављено је истраживање двије грађевине за које се, према претходним истраживањима и доступној литератури, сматрало да потичу из касноантичког, тј. средњовјековног периода.

Године 2016. у Музеју Републике Српске одржана је прва Изборна скупштина новооснованог *Друштва археолога Републике Српске*. Уз избор руководства и представљање дотадашњег рада Друштва, потписан је уговор о сарадњи са ЈУ Музејом Републике Српске и Српским археолошким друштвом (Србија), а одржан је и први округли сто на тему *Археологија у Републици Српској данас* на коме су на распореду била излагања о археолошким темама и актуелним истраживањима на нашем простору, а представљен је и приједлог стратегије даљег рада. Приједлог је намијењен и надлежним институцијама, како би се побољшала комуникација између научне заједнице, јавности и органа локалне власти. Блиска сарадња Друштва и Музеја и даље се наставља кроз различите видове сарадње.

Годину 2019. обиљежио је проналазак средњовјековног мача у кориту ријеке Врбас и његово подводно ископавање, што је била својеврсна сензација која је изазвала огромну пажњу јавности и одушевљење широм свијета. Након подводног ископавања мача из ријеке Врбас извршена је обрада и конзервација од стране стручног тима из Београда и Бање Луке, након чега је мач презентован у склопу Сталне поставке Музеја РС. Недавно је експонат замијењен репликом, док је оригинал одложен и чува се у депоу Музеја. Управо његова презентација, тј. отварање поставке „Врбаски мач у камену“ била је централни дио свечане академије Музеја Републике Српске поводом прославе јубилеја 90 година постојања, а поставку потписују историчар, музејски савјетник мр Јанко Врачар и археолог, музејски савјетник др Ивана Панцић.

На обострано задовољство обје институције, у фебруару 2022. године, потписан је нови споразум о сарадњи Музеја Републике Српске и Чарлс Мекбарни лабораторије за геоархеологију и Мекдоналд института за археолошка истраживања Универзитета у Кембриџу. Споразум обухвата сарадњу у интердисциплинарним археолошким истраживањима, која се првенствено односе на геоархеолошка и археолошка истраживања долине горњег тока Врбаса, преглед познатих археолошких локација и сачињавање каталога истих, као и истраживања средњег и горњег палеолита у овом региону.

Изложбе

Вишегодишњи археолошки пројекат истраживања палеолита сјеверне Босне од 2006. до 2013. године имао је за циљ стицање нових сазнања о културним слојевима цивилизацијског развоја на овом подручју и откривање значајних локалитета који улазе на археолошку мапу Европе, а наведене активности биле су усмјерене на припрему изложбе, која је отворена у априлу 2014. године, под називом „Камени свијет леденог доба“. Изложба је урађена као мултимедијални пројекат, односно симулирала је живот током леденог доба изградњом палеолитске пећине у самом музеју, а пратила су је два каталога. Године 2017. отворена је ауторска изложба „Античка збирка Музеја РС II“ ауторке, археолога музејског савјетника, Милке Ђукић. Мр Славица Арсенијевић је 2013. године објавила монографију *Појасне коиче*, док је 2021. године припремила самосталну ауторску изложбу „Вишедеценијска археолошка истраживања локалитета Доња долина и вишедеценијски заборав“. Овом изложбом је обиљежено 120 година од првих већих археолошких ископавања Доње долине, предузетих 1899. године, које је као археолошко подручје 2006. године проглашено

националним спомеником и уписано у Регистар споменика културе Босне и Херцеговине прве категорије. Ријеч је о комплексном вишеслојном локалитету чији се налази данас чувају у три музеја: у Сарајеву (Земаљски музеј БиХ), Бањој Луци (Музеј Републике Српске) и Градишци (Завичајни музеј Градишка).

Одсјек за историју

Одсјек за историју обухвата период од XII вијека до данас и подијељен је на пет реферата и то: Позни средњи вијек (1187-1527), Османски период од XVI до XIX вијека (1527-1878), Период Аустроугарске и Краљевине Југославије (1878-1941), Други свјетски рат и социјалистички период, те реферат Историја Републике Српске (од 1992. до данас). Њихове активности највише се односе на излагачку дјелатност, а затим на истраживачку и публицистику. У протеклом периоду, више од деценије, реализоване су многобројне изложбе. Године 2012. реализована је изложба „Ратна обиљежја Војске Републике Српске“, аутора Драге Трнинића, музејског савјетника историчара, данас у пензији, Предрага Цупаћа тадашњег апсолвента Православног богословског факултета, Миленка Ђорђевића, историчара, Љиљане Кораћ, музејског документаристе и Душка Марића, капетана 3. Република Српска пјешадијског пука Оружаних снага БиХ, те је настављена реализација европског пројекта Аушвиц – Биркенау. Поводом Дана Музеја, 2013. године, отворена је изложба „Град од жељеза и седефа“, тадашњег вишег кустоса историчара, мр Братислава Теиновића, са попутним каталогом „Град од жељеза и седефа“ (Оружје и војна опрема османских Турака у Бањој Луци 1527–1878). Изложбом „Велики рат 1914 – српске земље и Европа у првој години рата“ Музеј Републике Српске је, 2014. године, обиљежио сто година од избијања Првог свјетског рата. Излагањем докумената и тродимензионалних предмета (углавном копија, реплика одљевака и сл.) приказана је узрочно-посљедична веза дешавања до краја 1914. године, а аутори поставке били су Милица Радојчић, музејски савјетник историчар и мр Јанко Врачар, виши кустос историчар. Ј. Врачар је поводом Дана Музеја Републике Српске, 26. септембра 2016. године, припремио ауторску изложбу „Доба витештва“, у оквиру које је приказано оружје и оклопи средњовјековних ратника: средњовјековно бодно оружје (мачеви и копља), средњовјековно ударачко оружје (сјекире и буздовани), ватрено оружје позног средњег вијека, оклопи, те замкови и утврђени градови. Исте године презентована је и изложба на којој су први пут јавности изложени документи „Архив и турски архив у Бањој Луци: Историјат збирке докумената из турског периода у

Музеју Републике Српске“, вишег кустоса историчара, мр Б. Теиновића. Године 2017. отворена је изложба „Усташка пропаганда“, вишег кустоса историчара Миленка Ђорђевића, као и изложба Државног меморијалног музеја одбране и опсаде Лењинграда под називом „Опсада Лењинграда у фотографијама“. Исти аутор је 2019. године, поводом Дана Града Бања Лука, припремио изложбу „Педесет година од земљотреса у Бањој Луци“, а 2021. године објавио студију *Резолуција бањолучких муслимана*. Током 2021. године обављене су активности на прикупљању музејске грађе за реферат Историја Републике Српске (1990-), у надлежности МА Остоје Раилића, кустоса историчара. Активности су спроведене на територији Републике Српске и Србије, а за циљ имају стварање збирке историје Републике Српске у оквиру Сталне поставке Музеја Републике Српске.

Изложба „Орао, лав, змај - Хералдика средњовјековних српских земаља“, аутора мр Јанка Врачара, музејског савјетника историчара, и МА Дејана Дошлића, вишег асистента Филозофског факултета Универзитета у Бањој Луци, представљена је на Факултету за хуманистику Универзитета Приморска, Копар (Словенија) као једна од активности пројекта билатералних веза Републике Словеније и БиХ. Такође, одржана су предавања на теме *Свјedoци прошлости - мачеви развијеној и поној средњеј вијека из фондуса Музеја Републике Српске и Слoвeнцe као ограз ритерске културе* наведених аутора.

Одсјек за етнологију и етномузикологију (материјално и нематеријално културно наслеђе)

Теренско истраживање спроведено у Одсјеку за етнологију и етномузикологију односило се на пројекат етнолошког истраживање Посавине (села између општина Дервенте и Модриче), у склопу којег су истраживани одређени сегменти материјалне и нематеријалне културне баштине и промјене које су се десиле у сеоским срединама наведене регије од средине XX вијека до данас. Пројектом „Народни буквар“, који представља публикацију из области етнологије, циљ је био да се од заборавачачувају архаизми и сви појмови из етнолошког миљеа који још живе на нашем подручју. Истраживачки рад обухватио је припрему фотографија из фото-документације Музеја РС, припрему илустрација, истраживање у Библиотеци Музеја Републике Српске, Народној и универзитетској библиотеци Републике Српске и Архиву РС, те фотографисање свих етнолошких предмета које буквар представља фотографијом, цртежом, описом и легендом. Надлежни кустос Владимир Ђукановић, музејски савјетник етнолог, у периоду

од 2018. до 2019, вршио је истраживања на Мањачи са циљем реализације публикације *Змијање и презимена на Змијању*, док је обавио и теренско истраживање чији је прикупљени материјал преточио у књигу *Цркве брвнаре у Рейублици Српској, истине или лејенде, књига 2*, која је у штампи.

Етномузиколошко одјељење је у периоду 2012–2014. реализовало дво-годишњи пројекат „Заоставштина етномузиколога Владе Милошевића“, аутора мр Сање Пупац, вишег кустоса етномузиколога. Пројекат је обухватао истраживање, обраду и презентацију дјела Владе Милошевића, једног од најзначајних музичких педагога наше културне историје, који је имао изузетан утицај на културну јавност. Наведене активности биле су дио пројекта стварања завичајне збирке дигитализованих персоналних сајтова значајних личности наше историје и културе. Активности су биле фокусиране на сређивање писане и фонограђе (ноте, забиљешке, свеске, литература, личне ствари, ордење, фотографије, магнетофонске траке), формирање базе података и стварање темеља за формирање Легата Владе Милошевића, те припрему за изложбе о дјелу Владе Милошевића. Обављена су и етномузиколошка и етнокореолошка теренска истраживања области Поткозарја (2015) и Јања (2016/2017). У периоду 2017–2018. године реализован је пројекат „Дигитализација магнетофонских трака Владе Милошевића“ који је урађен у сарадњи са Музиколошким институтом САНУ из Београда.

Излагачка дјелатност у периоду од 2010. године обухвата изложбу отворену 2013. под називом „Дјевојачка кошуља“, ауторке Данијеле Ђукановић тада вишег кустоса етнолога. Изложба, отворена поводом Дана Града, презентовала је апликацију змијањског веза на народној ношњи и представља вишегодишњи ауторски стручни рад кустоса и посебан ангажман Драгане Радоја, конзерватора за текстил која је годину дана припремала оштећени текстил за излагање. Ауторска изложба „Владо Милошевић - европски етномузиколог“, аутора мр Сање Пупац, вишег кустоса етномузиколога, отворена је у априлу 2014. године и представља резултат двогодишњег истраживања претходно у тексту наведеног. Године 2016. отворене су три изложбе Етнологског одјељења и то: „Стари занати“, аутора Владимира Ђукановића, музејског савјетника етнолога, те „Кићење“ и „Змијањски вез“, аутора Данијеле Ђукановић, музејског савјетника етнолога. Наведене изложбе Етнологског одјељења сједињују се у широк приказ нашег етнологског блага, седам старих заната у њиховим амбијенталним цјелинама, либаде, прегаче, накит и рукотворине старих занатлија јединствен су народни рукопис о нашем идентитету. Исте године, у оквиру манифестације „Дани Владе Милошевића 2016“ коју организује Академија

умјетности Универзитета у Бањој Луци и Музиколошко друштво Бања Лука, постављена је изложба „Живот проткан нотама – Владо С. Милошевић“, мр Сање Пупац, вишег кустоса етномузиколога, док је иста ауторка у оквиру манифестације „Дани Владе С. Милошевића 2017“, у Културном центру Бански двор припремила изложбу „Владо Милошевић - гудачки квартети“. И ова изложба организована је у сарадњи са Академијом умјетности Универзитета у Бањој Луци и Музиколошким друштвом Бања Лука. Мр Сања Пупац је 2019. године припремила тематску изложбу „Традиционални музички инструменти Републике Српске“, која је након Музеја Републике Српске отворена у Копру, у Словенији. Гостовање изложбе је спроведено у оквиру пројекта билатералне сарадње Филозофског факултета УНИБЛ-а и Факултета за хуманистичке науке Универзитета Приморска у Копру и Музеја Републике Српске. Изложба је изразито образовног карактера и намијењена је свим узрасним добима и образовним профилима јер је кроз призму традиционалних музичких инструмената посјетиоцима пружена могућност да сазнају више о материјалној и нематеријалној културној баштини Републике Српске. Поводом „Ноћи музеја“, 2022 године, изложба „Заборањени звук традиционалних музичких инструмената“ постављена је у ЈУ Народној библиотеци „Бранко Радичевић“, у Дервенти, док је у оквиру „Дана Владе С. Милошевића 2022“ отворена изложба „Чика Владо“.

Одјељење за нематеријалну културну баштину

Одјељење за нематеријалну културну баштину за главни циљ има истраживање, обраду, заштиту, промоцију и презентацију нематеријалног културног наслеђа. Истовремено је неопходно увођење нових елемената на листу нематеријалне баштине, ангажовање музеалаца на цијелом подручју РС, подизање културне свијести о значају нематеријалне културне баштине за идентитет народа Републике Српске, на чему се интензивно ради од 2011. године. У оквиру Етнолошког одјељења спроведено је неколико пројеката, почевши од истраживања под називом „Стари занати у Републици Српској“, аутора вишег кустоса етнолога, Владимира Ђукановића, у оквиру европске и свјетске кампање на заштити нематеријалне културне баштине, коју обавезује конвенција УНЕСКО-а, а као резултат објављена је публикација под истим називом. Међутим, оно што је направило велики помак у области заштите нематеријалне културне баштине јесте упис змијањског веза на репрезентативну листу нематеријалног културног наслеђа УНЕСКО-а, 26. новембра 2014. године, када је наведено културно добро уписано на листу као прво нематеријално културно добро из Републике Српске и БиХ. Теренска истраживања трајала су током

цијелог периода, одржана је изложба и промоција апликације „Змијањски вез“, у августу 2013. године, потом су организовани семинари о заштити нематеријалног културног наслеђа, штампана је популарна публикација о змијањском везу и нематеријалном културном наслеђу Републике Српске, организована је школа змијањског веза итд. Проширивање листе нематеријалног културног наслеђа Републике Српске новим приједлозима и одлучивањем на нивоу комисија траје континуирано јер то су процеси који, у складу са традицијом и обичајима, трају годинама.

Одсјек за историју умјетности

С обзиром на то да је поводом 80 година Музеја РС рађена велика изложба „Бан и Бања Лука“ Одјељења за историју умјетности, у периоду од 2010. до 2022. одјељење је, поред истраживачког рада, представило изложбу „1+1 = ЖИВОТ И ЉУБАВ“, 2011. године, у склопу које је једанаест младих бањолучких сликара представило своје радове у Музеју РС урађене на задату тему – *живош и љубав*. Године 2017. приређена је поставка „Браћа Боцарић“. Обје поменуте изложбе су аутора музејског савјетника Славке Миросављевић, историчара умјетности, док је 2019. године презентована ауторска изложба „У славу Франциска де лос Тороса“, аутора Ненада Ражнатовића.

Природњачки одсјек

Наведено одјељење тренутно се дијели на Реферат за ботанику и Реферат за зоологију кичмењака, иако броји много већи број различитих збирки.

Теренски рад

У периоду од јуна 2013. до маја 2014. године Природњачки одсјек радио је активно на упознавању јавности и музејских посјетилаца са правилном употребом, сакупљањем и кориштењем љековитог биља, али и упоређивање са опасностима које носи њихова неправилна употреба и блиска сродност са отровним биљем. У наведеном периоду кустос биолог Наташа Ковачевић обавила је дио теренског флористичког истраживања. Теренски рад је подразумијевао детерминацију, сакупљање и хербаризовање биљног материјала на локалитетима: Бања Лука, Просара планина, Козара планина, Лисина планина и Слатина. У периоду 2017–2018. године кустоси Природњачког одсјека редовно су излазили на теренско истраживање на територији планине Мањаче. Од 2019. године, у сарадњи

са етнолошким одсјеком, организовали су теренско истраживање лековитог биља у јужном дијелу Републике Српске, а паралелно је вршено и истраживање животињског свијета на Пливском језеру када су прикупљени материјални докази о распрострањености бројних животињских и биљних врста.

Излагачка дјелатност

Што се излагачке дјелатности тиче, Природњачко одјељење је 2012. године презентовало поставку „Рибе, водоземци и гмизавци наших крајева“, аутора вишег кустоса биолога Бранислава Гашића, док је 2014. године отворена ауторска изложба „Лековито и отровно биље“, аутора Наташе Ковачевић, кустоса биолога.

Одјељење за конзервацију и рестаурацију

Одјељење за конзервацију и рестаурацију у свом саставу садржи: атеље за конзервацију и рестаурацију сликарских дјела, атеље за конзервацију и рестаурацију текстила и коже, атеље за конзервацију и рестаурацију метала, атеље за конзервацију и рестаурацију камена, керамике, порцелана и стакла, атеље за конзервацију и рестаурацију дрвета, као и радионицу зоопрепаратора. У свом свакодневном раду на одржавању музејских експоната Сталне поставке и депоа Музеја РС конзерватори, рестауратори и препаратори раде и на тематским изложбама, али и на припреми тематских поставки како би представили сам рад атељеа. Тако је 2012. године представљена изложба „Конзерваторски досије - јерусалимске иконе“, аутора Дијане Пешикан Егић, вишег конзерватора, спољног сарадника Ђурђице Бјелошевић, конзерватора и рестауратора, те Марка Катића, историчара умјетности. У атељеу за конзервацију текстила и коже извршена је конзервација великог броја експоната од текстила и коже, као и конзервација експоната змијањског веза, предвиђених за изложбу у Русији (Москва). У току је конзервација и рестаурација хаљина из Одјељења за историју умјетности, док атеље за конзервацију и рестаурацију слика константно ради на конзерваторско-рестаураторским радовима слика из збирке Музеја РС, рестаурацији икона из манастира Гомионица, икона из манастира Житомислић, рестаурацији икона из Ливна, као и икона за новоосвештану цркву у Љубачеву.

Одјељење за документацију и дигитализацију

Стручни радници Одјељења за документацију и дигитализацију Музеја Републике Српске посјетили су музеје Републике Српске 2014. године како би се извршило евидентирање затеченог стања у складу са нормативима и музејским стандардима. Исте године формиран је и Централни регистар покретних културних добара у РС и започет је процес набавке програма за дигитализацију музејске грађе. Током 2016. године Музеј РС укључио се у VI-SEEM пројекат Електротехничког факултета Универзитета у Бањој Луци, у склопу којег је дигитализовано 1.000 артефаката неколико збирки (археолошке, етномузиколошке, зоолошке и др.), а урађена је и презентација и објављено је неколико радова на тему „Музеј Републике Српске и 3Д скенирање: Најсавременија технологија у археолошком раду“, „3Д технологија - значај и корист 3Д скенирања за археологију“, а све у склопу презентације дигиталног културног наслеђа VI-SEEM пројекта и могућности сарадње. Године 2018. на основу Протокола о сарадњи потписаног између Министарства просвјете и културе Републике Српске и Министарства културе и информисања Републике Србије, као и између Музеја Републике Српске и Музеја Војводине из Новог Сада, донирана је опрема и програм за дигитализацију музејске грађе те се отпочело са радом на дигитализацији грађе. Прије свега, стручни радници из Музеја Војводине извршили су обуку кустоса Музеја РС на раду у програму за дигитализацију, да би већ следеће 2019. године ИМУС програм био инсталиран у Музеју Републике Српске, а затим је започео рад на самој дигитализацији. До сада је дигитализовано близу 10.000 предмета, док се тренутно ради на инсталирању ИМУС програма у свим регионалним музејима Републике Српске и припрема се њихова обука коју ће вршити надлежни документаристи Музеја РС.

Поводом обиљежавања Дана Музеја Републике Српске, 2021. године, представљене су изложбе „Бања Лука у прошлости и данас“ и „Бања Лука на старим разгледницама“, аутора Љиљане Кораћ, вишег музејског техничара, фотодокументаристе. Ове фотодокументарне изложбе су биле представљене у претходним периодима у Музеју РС када су изазвале велико интересовање грађана.

Одјељење за образовно-педагошки рад

Иако је прво Педагошко одјељење у Музеју (тада Босанске крајине) почело са радом 60-их година прошлог вијека, његов посао започиње тек 1983. године, преласком у нову музејску зграду, тада опремљену по савре-

меним музеолошким стандардима. У раду овог одјељења, посљедњу деценију, остварена је велика мисија кроз бројне активности, информативне кампање, ликовне колоније и радионице, сталне сарадње са школама у којима се промовише васпитна функција Музеја РС. Већ традиционалне манифестације на које се посебно обраћа пажња јесу *Прољеће у музеју*, *Недјеља дјешета*, *Свјетски дан дјешета* и *Дан дјечјих љубави*, те радионице са инвалидима на грнчарском колу, изложбе ученичких радова итд.

Остале активности

У току посљедње деценије не може се не споменути рад на побољшању услова рада запослених, као и рад на адаптирању и санацији простора, те на њиховом осавремењавању. Реконструисана је Стална поставка, отворен је нови дио Сталне поставке у дијелу етнологије и етномузикологије и адаптиран је дио са старим занатима. Природњачки одсјек у Сталној поставци у потпуности је измијењен, а од 2018. године Музеј Републике Српске опремљен је и видео-надзором чиме су у великој мјери заштићени предмети од непроцењиве вриједности, што је у претходним годинама представљало велики проблем.

Ју Музеј Републике Српске, поред наведених активности теренских истраживања, излагачке дјелатности и заштите, сваке године организује и низ традиционалних манифестација попут већ наведених *Прољеће у музеју*, *Недјеља дјешета*, *Свјетски дан дјешета*, *Дан дјечјих љубави*, али и обиљежавање „Европске ноћи музеја“, ревије археолошког филма и сл. Кустоси су учесници на стручним скуповима и сесијама, те округлим столовима у региону (Нишу, Београду, Крапини, Новом Саду, Љубљани, Сарајеву), али и широм Европе (у Букурешту, Лондону, Тирани, Шпанији, Португалу, Аустрији итд.). Гостовања изложби Музеја РС дио су програма рада сваке године, како у музејима, школама и културним центрима Републике Српске (Приједор, Градишка, Требиње, Бијељина, Источно Сарајево, Добој, Мркоњић Град) тако и у осталим градовима у БиХ (Зеница, Сарајево), али и у земљама региона (изложба „Накит“ 2013. године у Горњој Стубици, Хрватска; „Палеолит сјеверне Босне“ 2015. године у Регионалном музеју Копра, Словенија; изложбе „Кићење - симбол и спона између руралног и урбаног костима“ и „Змијањски вез - свјетска културна баштина“ у Етнографском музеју у Београду и у Музеју Војводине у Новом Саду). С друге стране, бројне су и гостујуће изложбе које се одржавају у Музеју РС (2013. године изложба „Прича о стаклу“ из Музеја хрватског Загорја; 2016. године изложба „Небески ловци“, Природњачког музеја у Београду; 2018. године „Добруцански ратници“ и „Плакатирање геноцида“ Музеја Војводине из Новог Сада;

„Медијана - задужбина цара Константина Великог“, Народног музеја Ниш, 2019. године). Изложба „Змијањски вез - свјетско нематеријално наслеђе“ представљена је у Москви (Русија), Софији (Бугарска), Солуну (Грчка), а у оквиру Дана културе Републике Српске и Републике Србије представљена је и у Аустрији. Од посебног значаја истиче се успостављена сарадња са руским институцијама. Година 2018. поводом Дана побједе над фашизмом, а у оквиру Дана Републике Српске у Санкт Петербургу, Музеј се представио са двије изложбе и то: „Змијањски вез - свјетско културно наслеђе“ и „Концентрациони логор Јасеновац - највећи усташки логор смрти“, те је гостовао у једном од највећих музеја на свијету (у Музеју Коломенское, у Москви). Исте године обиљежавање Дана Музеја РС увеличали су гости из Музеја Коломенское из Москве, који су се представили изложбама „Иконе руских светаца“ и „Руско чудо“.

Године 2018. у склопу Музеја Републике Српске отворена је модерна поставка „Откључај свијет илузије и науке“, која је представила први овакав облик поставке у БиХ, а који је данас популаран у цијелом свијету. Посјетиоци су након обиласка наведене поставке били усмјеравани и на остале поставке Музеја, сталну и тематске поставке, а број од 16.000 посјетилаца у току 6 мјесеци трајања поставке је, и поред свих очекивања, био изненађујући. Године 2020, као прва културна манифестација отворена послје пандемије изазване Ковидом-19, отворена је друга поставка „Повратак у свијет илузије“ која је такође премашила сва очекивања у броју посјетилаца (за првих мјесец дана мај-јун 2020. и уз ограничене епидемиолошке мјере изложбу је видјело преко 3.000 посјетилаца).

Умјесто закључка

Данас се музеји више не могу задовољити улогом чувара предмета из културне баштине и њиховим једноставним излагањем. Данас су музеји мјеста креирања идентитета, а њихова одрживост заснива се на приступу, представљању и укључивању различитих друштвених заједница у сам рад. Музеји морају да се прилагоде новим медијима и пронађу начине да привуку јавност и на такав начин ријеше проблематику 21. вијека кориштењем савремених технологија, подразумијевајући доступност свих информација (и музејских) из удобности кућних фотеља.

Данашњи музеји имају динамику кретања према публици, њеним интересовањима, подстицању интерактивности у сврху бољег разумијевања баштине. Користимо све доступне медије како би публику информисали, забавили, едуковали и помогли у истраживању и представљању културе

кроз сва дозвољена чула, музиком, покретом, сликом, електроником и слично, а да при томе буду аутентични, узбудљиви и јединствени.

У Републици Српској нема студија музеологије (осим изборног предмета *Музеологија* у оквиру Студијског програма историје на Филозофском факултету), нема ниједног специјализованог часописа који се бави музеолошким питањима, а камоли озбиљних монографских издања. Свјесни смо да је благо које музеји имају у оквиру „своја четири зида“ још увијек јединственије од било којег записа који је доступан на интернету. Као што и свака промјена у нашим животима долази од нас самих, тако и живот музеја и музеологије зависи од начина на који ми кустоси постављамо предмете у нове контексте и тиме подстичемо нову врсту комуникације између предмета и посјетилаца, преводимо науку у заједничку свакодневицу. С друге стране, постоји потреба да институције и удружења која се баве очувањем и промоцијом културног наслеђа морају да почну интензивније користити виртуелни свијет и његове алате за своје активности, било да је ријеч о очувању наслеђа, промоцији или развоју публике. Говорећи о новој, млађој публици морамо узети у обзир чињеницу да су млади склонији кориштењу виртуелног свијета и његових алата за све своје потребе и облике дјеловања, укључујући и потребу за културним наслеђем (ако постоји). Једно је сигурно – људи све више времена проводе у виртуелном свијету, било да се ради о друштвеним мрежама, видео-играма или неком другом облику виртуелног садржаја. Такви алати се појављују свакодневно, а институције културног наслеђа морају бар покушати да их искористе у служби очувања и промоције.

Идеја не мањка, али док год државни органи на челу са надлежним министарствима не направе квалитетну стратегију о очувању културних добара и њиховој презентацији, док год уистину не схвате да „посједовање музеја значи идентитет“ (McDonald, Macdonald Sh. 2003. *Museums, national, postnational and transcultural identities, Museum and society* 1 (1): 1-16 (3)), број музеја, галерија и/или збирки остаће и биће криво огледало и нас и наше земље. А хтјели ми или не, будућност нам доноси све више музеја, а поље наслеђа све је шире, богатије и битније.

Музеј Републике Српске посљедњу деценију рада фокус има управо на наведеним циљвима путем осмишљавања и реализације догађаја који подстичу интересовање публике и привлаче пажњу медија и таква пракса показала се као успјешна, пратећи свакодневно повећање домаћих/локалних посјетилаца и њихово интересовање. Успјех у раду није довољно само постићи, потребно га је и одржати, а Музеј Републике Српске, као централна и матична музејска институтција Републике Српске у потпуности оправдава наведени статус.

ЛИТЕРАТУРА

- Арсенијевић, Славица. *Појасне коиче из млађеј твозденој доба на шлу зайагној и цен-
шралној Балкана*. Бања Лука: 2013.
- Арсенијевић, Славица. *Доња долина, Археолошка збирка Музеја Републике Српске*.
Бања Лука: 2019.
- Врачар, Јанко. *Доба вишештва: Оружје и оклоји средњовековних рајника из збирки
Музеја РС*, Бања Лука: 2016.
- Врачар, Јанко, и Ивана Панџић. *Врбаски мач у камену, Прича о бањалучком Екса-
либуру*. Бања Лука: 2020.
- Гашић, Бранислав. *Рибје, водоземци и тмизавци наших крајева*, Бања Лука: 2012.
- Ђорђевић, Миленко. *Бања Лука од окупаије до слободе 1941–1945*. Бања Лука:
2015.
- Ђорђевић, Миленко. *Усташка пропатаанда: 1941–1945*. Бања Лука: 2017.
- Ђорђевић, Миленко. *Резолуција бањалучких муслимана: 12. новембар 1941. године*.
Бања Лука: 2022.
- Ђукановић, Владимир. *Сшари занаши у Републици Српској. Књиа I*. Бања Лука:
2012.
- Ђукановић, Владимир. *Народни буквар*. Бања Лука: 2014.
- Ђукановић, Владимир. *Змијање: покуштво динарске и ланинске куће брвнаре*. Бања
Лука: 2015.
- Ђукановић, Владимир. *Кочићево Змијање*. Бања Лука: 2017.
- Ђукановић, Данијела. *Женска кошуља с краја XIX до средине XX вијека*. Бања Лука:
2013.
- Ђукановић, Данијела. *Змијањски вез – свјејско кулшурно насљеђе*. Бања Лука: 2015.
- Ђукановић, Данијела. *Кићење: симбол и сшона између руралној и урбаног кошима*.
Бања Лука: 2015.
- Ђукић, Милка. *Рано хришанство на подручју Епархије бихаћко – иешровачке*. Бања
Лука: 2014.
- Ђукић, Милка. *Аншичка збирка МРС II*. Бања Лука: 2017.
- Jovanović, Ivana, Ivana Pandžić, i Preston T. Miracle. *Okresana kamena industrija iz
pećine Rastuša*. Banja Luka: 2014.
- Јунгић, Бранко. *Вибраншност у прошору поља: Акварели*. Бања Лука: 2019.
- Ковачевић, Наташа. *Између лијека и ошрова*. Бања Лука: 2015.

- Кулунџија, Радмила, ур. *Од Музеја Врбаске бановине до Музеја Републике Српске. (1930–2010): публикација поводом 80 година Музеја Републике Српске*. Бања Лука: 2010.
- Linden, Marc Vander, Ivana Pandžić and David Orton. „New radiocarbon dates for the Neolithic period in Bosnia & Herzegovina (Нови радиокарбонски датуми неолита Босне и Херцеговине)“. *Годишњак балканолошког института* бр. 43 (2014): 7–34.
- Marriner, Gary P., Charles French and Tonko Rajkovača. „Geoarchaeological reconnaissance of the Banja Luka and Doboј area of northern Bosnia and Herzegovina“. *Jahrbuch. Zentrum fur Balkanforschungen* N. 40 (2011): 7–44.
- Панџић, Ивана. *Археолошки дневник палеолитских истраживања*. Бања Лука: 2014.
- Панџић, Ивана. *Камени свијет легенџ гџба*. Бања Лука: 2014.
- Pandžić, Ivana, and Marc Vander Linden, eds. *The Neolithic site of Kočićevo in the lower Vrbas Valley (Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina): report of the 2009–2014 field seasons* / *Neolitski lokalitet Kočićevo u dolini rijeke Vrbas (Republika Srpska, Bosna i Hercegovina): izvještaj o terenskom radu u periodu 2009 2014*. Banja Luka: 2014.
- Pandzic Ivana, and Slaviša Perić. Preliminary report of archaeological research at the Kastel site in Banja Luka in 2019, *Studia Universitatis Hereditati, Letnik 8 (2020), Številka 1*, Kopar, Slovenia 51–62.
- Панџић М., Ивана, „Преглед археолошких истраживања од каменог доба до средњег вијека Музеја Републике Српске Бања Лука“, *Музеји*, бр. 8, (2021), 169–191 (прегледни рад).
- Пешикан-Егић, Дијана. *Конзерваторски досије четири иконе Јерусалима из збирке СПЦ Усијења пресвете Богородице у Ливну*. Бања Лука: 2012.
- Пупац, Сања. *Живот прошкан ношама – Владо Милошевић*. Бања Лука: 2014.
- Пупац, Сања. *Заборављени звук традиционалних музичких инструмената*. Бања Лука: 2019.
- Радојчић, Милица, и Јанко Врачар. *Водич кроз музеје и галерије Републике Српске*. Бања Лука: 2012.
- Радојчић, Милица, и Јанко Врачар. *Велики рат – српске земље и Европа у првој години рата*. Бања Лука: 2014.
- Тениновић, Братислав. *Град од жељеза и седефа: оружје и војна опрема османских Турака у Бањој Луци (1527–1578)*. Бања Лука: 2012.

- Теиновић, Братислав. *Архив и шурски архив у Бањој Луци*. Бања Лука: 2016.
- Теиновић, Братислав. *У сусрећ Берлинском конгресу: 140 година од краја Српској усџанка, Берлинској конгреса и Аусџроугарске окупације БиХ: 1878–2018*. Бања Лука: 2016.
- Трнинић, Драго. *Обиљежја Војске Републике Српске у Одбрамбено–ошацибинском рашу од 1992. до 1995. год*. Бања Лука: 2012.
- Трнинић, Драго, и Драгана Сандић. *15 година од ишисивања Дејшонској мировној сјоразума*. Бања Лука: 2012.